

ePooki

OULUN AMMATTIKORKEAKOULUN TUTKIMUS- JA KEHITYSTYÖN JULKAISUT ISSN 1798-2022

ePooki 34/2016

[Tulosta julkaisu](#) :: [Lataa PDF](#) :: [Piilota viittausohje](#) :: [Piilota metatiedot](#)

Kuntoutuksen asiantuntijuus ja työelämän kehittäminen: Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon tuottamaa osaamista

Kaakkuriniemi Erja, Kankaanpää Tarja, Lappalainen Pirjo, Leino Jaana, Xiong Essi
21.12.2016 ::

Metatiedot

Nimeke: Kuntoutuksen asiantuntijuus ja työelämän kehittäminen: Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon tuottamaa osaamista**Tekijä:** Kaakkuriniemi Erja; Kankaanpää Tarja; Lappalainen Pirjo; Leino Jaana; Xiong Essi**Aihe, asiasanat:** ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot, kuntoutus, opinnäytteet**Tiivistelmä:** Suomen kuntoutusjärjestelmä on muutoksessa. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelman mukaan hallituskaudella tehdään kuntoutusjärjestelmän kokonaisuudistus. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut kuntoutuksen uudistamiskomitean pohtimaan kuntoutuksen uudistamista. Kuntoutuksen uudistustyö sovitetaan yhteen sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen sekä hallituksen kärkihankkeiden kanssa. Uudistuksen tavoitteena on yhdenvertainen, kustannustehokas ja ohjattava järjestelmä, joka tukee ja vahvistaa kuntoutujaa elämän kaikissa tilanteissa.

Suomessa käynnissä oleva kuntoutuksen kokonaisuudistustyö edellyttää kuntoutuksen ja kehittämisen erityisasiantuntijuutta. Tarvitaan kehittämishalukkuutta ja -osaamista sekä kannustavia päätöksentekijöitä rohkeaan ja kokonaisvaltaiseen kuntoutuksen palvelujen järjestämisen uudistamiseen. Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen tavoitteena on antaa opiskelijalle laajat ja syväiset tiedot sekä tarvittavat teoreettiset tiedot toimia työelämän kehittäjänä vaativissa asiantuntija- ja johtamistehtävissä.

Oulun ammattikorkeakoulun kuntoutuksen yliopettaja Arja Veijolalla oli ainutlaatuinen taito, halu ja innostus toimia valtakunnallisestikin merkittävänä kuntoutuksen kehittäjänä sekä kouluttaa meistä ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon kuntoutuksen koulutusohjelman opiskelijoista tulevaisuuden asiantuntijoita ja kehittäjiä. Hän ohjasi useita Pohjois-Pohjanmaan alueen kuntoutuksen kehittämiseen liittyviä opinnäytetöitä, joista neljä kuvaamme artikkelissa.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk**Aikamääre:** Julkaistu 2016-12-21**Pysyvä osoite:** <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2016113030093>**Kieli:** suomi**Suhde:** <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut**Oikeudet:** Julkaisu on tekijänoikeussäännösten alainen. Teosta voi lukea ja tulostaa henkilökohtaista käyttöä varten. Käyttö kaupallisiin tarkoituksiin on kielletty.

Näin viittaat tähän julkaisuun

Kaakkuriniemi, E., Kankaanpää, T., Lappalainen, P., Leino, J. & Xiong, E. 2016. Kuntoutuksen asiantuntijuus ja työelämän kehittäminen: Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon tuottamaa osaamista. Teoksessa H. Honkanen (toim.) 2016. Tehdään yhdessä ja opitaan toisilta – Osallisuus ja yhteistoiminta koulutuksen ja kuntoutuksen kehittämisessä. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 34. Hakupäivä xx.xx.2016. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2016113030093>.

Suomessa käynnissä oleva kuntoutuksen kokonaisuudistustyö edellyttää kuntoutuksen ja kehittämisen erityisasiantuntijuutta. Kuntoutuksen yliopettaja Arja Veijolalla oli ainutlaatuinen taito, halu ja innostus toimia valtakunnallisestikin merkittävänä kuntoutuksen kehittäjänä sekä kouluttaa meistä ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon (yamk) kuntoutuksen koulutusohjelman opiskelijoista tulevaisuuden asiantuntijoita ja kehittäjiä. Hän ohjasi vuosina 2010–2014 useita Pohjois-Pohjanmaan alueen kuntoutuksen kehittämiseen liittyviä opinnäytetöitä.

Kuntoutuksen kehittäminen edellyttää kuntoutuksen ja kehittämisen erityisasiantuntijuutta

Suomen kuntoutusjärjestelmä on muutoksessa, sillä monialaiseen kuntoutukseen liittyvissä haasteissa riittää selvitettävää ja kehitettävää ^[1]. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelman ^[2] mukaan hallituskaudella tehdään kuntoutusjärjestelmän kokonaisuudistus. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut kuntoutuksen uudistamiskomitean pohtimaan kuntoutuksen uudistamista. Kuntoutuksen uudistustyö sovitetaan yhteen myös sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen sekä hallituksen kärkihankkeiden kanssa. Uudistuksen tavoitteena on yhdenvertainen, kustannustehokas ja ohjattava järjestelmä, joka tukee ja vahvistaa kuntoutujaa elämän kaikissa tilanteissa. ^[3] ^[4] ^[5]

Kuntoutuksen kokonaisuudistustyö edellyttää kuntoutuksen ja kehittämisen erityisasiantuntijuutta. Salmisen ja Rintasen ^[1] kartoittavan kirjallisuuskatsauksen tulokset osoittivat, että Suomessa on kehittämishalukkuutta ja -osaamista sekä kannustavia päätöksentekijöitä rohkeaan ja kokonaisvaltaiseen kuntoutuksen palvelujen järjestämisen uudistamiseen.

Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen tavoitteena on antaa opiskelijalle laajat ja syväiset tiedot sekä tarvittavat teoreettiset tiedot toimia työelämän kehittäjänä vaativissa asiantuntija- ja

johtamistehtävissä [6]. Työelämälähtöinen oppiminen pohjautuu teoreettisiin lähtökohtiin, yhteisöllisyyteen ja johtaa käytännöllisten ongelmien ratkaisuihin sekä uusien työvälineiden löytämiseen [7].

Kuntoutuksen alueellinen kehittäminen ylempien ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyönä

Oamkin ylempien ammattikorkeakoulututkinnon kuntoutuksen koulutusohjelman opinnäytetöinä toteutettiin käyttäjä- ja verkostolähtöisiä kehittämisprosesseja sekä kehitettiin uusia toimintamalleja erilaisten asiakasryhmien kuntoutuksen suunnitteluun ja käytännön työhön. Kuntoutuksen yliopettaja **Arja Veijolan** ohjaamissa opinnäytetöissä keskeistä oli uudenlainen, kehittämissyhteisöä osallistava toimintatapa. Kuvaamme esimerkinomaisesti neljä opinnäytetöitä. Kolmen työn kehittämistoiminnan strategiseksi lähestymistavaksi valittiin osallistava toimintatutkimus [8] [9] [10] [11], joissa lisäksi hyödynnettiin etnografisen toimintatutkimuksen lähestymistapaa [12] [13]. Neljäs työ perustui myös toimintatutkimukseen [14], mutta siinä kvantitatiivinen tutkimus [15] oli keskeisessä roolissa.

Lasten kuntoutuksen toimintamallin kehittäminen Oulunkaaren alueella

Oulunkaaren kuntayhtymän alueella vuosina 2010–2012 [16] toteutettu kehittämistoiminta kiinnittyi osaksi Kaste-ohjelmaan kuuluvan TUKEVA-hankkeen Oulunkaaren osahanketta [17]. Kehittämistoiminnan kautta tuotettiin alueen perusterveydenhuoltoon uusi lasten kuntoutuksen toimintamalli. Lasten kuntoutuspalveluiden kehittämiseen osallistui kuntoutuspalveluja käyttävien perheiden, lasten kuntoutuspalveluja tuottavien ammattihenkilöiden sekä hallintojohdon edustajia. Aineistoja kerättiin kehittämistoiminnan prosessin kuluessa monimuotoisilla, osallistavilla menetelmillä, joita olivat muun muassa asiakaslähtöinen Bikva sekä muut osallistujien tuottamat aineistot [18]. Kehittämistoiminnan tuloksena rakentui perhelähtöinen lasten kuntoutuksen toimintamalli, johon sisältyy Oulunkaaren lasten hyvä kuntoutuskäytäntö, perhelähtöinen lapsen kuntoutuksen prosessimalli ja suositukset lasten hyvää kuntoutuskäytäntöä edistävistä menetelmistä. Oulunkaaren lasten kuntoutuksen toimintamalli kiinnittyi tämän hetken kuntoutuspoliittisiin ja rakenteellisiin painopistealueisiin sekä ohjaa lasten kuntoutuksen valtakunnallisesti ja alueellisesti määritettyihin hyvän kuntoutuskäytännön suositusten mukaiseen toimintaan. Toimintamallilla vastataan lasten kuntoutuksen tulevaisuuden haasteisiin. [19] [20] [21] [22] [23]. Kehittämistoiminta vahvisti käsitystä lapsen ja perheen kuntoutusosallisuuden merkityksestä kuntoutusprosessissa sekä kuntoutuksen palveluparadigman muutostrendistä kohti käyttäjälähtöisempää tulevaisuutta [24] [25] [26].

"Yhteinen mieli, yhteinen kieli": Oulun kaupungin kuntoutuspalveluiden toimintamallin kehittäminen

Kuntoutuspalveluiden toimintamallin kehittäminen toteutettiin vuosina 2011–2013 Oulun ja lähikuntien yhdistyessä [27]. Kehittämistyön tavoitteena oli tuottaa henkilöstön kanssa yhteistyössä Kuntoutuspalveluiden toimintamalli. Tavoitteena oli yhtenäistää ja selkeyttää kuntoutuspalveluiden tuottamista, arviointia ja kehittämistä muotoutuvan yhteisen viitekehyksen mukaisesti. Sen myötä Kuntoutuspalveluille muotoutui oma kehittämisen malli, joka sisältää kehittämisorganisaation, kehittämisen toteuttamisen rakenteet ja periaatteet. Kehittämistoiminnan tuloksena syntyi Kuntoutuspalveluiden toimintamalli ja kuvaus hyvästä kuntoutuskäytännöstä, joka antaa yhteisen viitekehyksen eri ammattihenkilöille heidän arjen työhönsä [28]. Kuntoutuspalveluiden kokonaisvaltaisen suunnittelun ja toteutuksen lähtökohtana ovat yhteinen ymmärrys toimintakyky -käsitteestä sekä yhteiset toimintatavat toimintakyvyn arvioinnista ja kuvaamisesta. Arjen työssä asiantuntijat käyttävät joitakin dialogisia työmenetelmiä, joista kaikkien ammattiryhmien yhteisiä työvälineitä ovat Goal Attainment Scaling -menetelmä ja motivoiva haastattelu [18] [29] [30]. Kaikkea toimintaa ohjaavat yhdessä luodut arvot ja eettiset sitoumukset sekä visio. Kuntoutuspalveluiden toimintamallin lähtökohtana on kuntoutujalähtöisyys, joka edellyttää oikea-aikaista kuntoutustoimintaa, kuntoutujan kuntoutustarpeen ja -tavoitteiden sekä toimintakyvyn kokonaisvaltaista arviointia ja seurantaa, kuntoutujalähtöistä kuntoutussuunnitelmaa ja moniammatillista yhteis- ja verkostotyötä. Lisäksi toteutettu kuntoutus on vaikuttavaa ja työyhteisössä taataan vaikuttavan kuntoutuksen toteutuminen. [24] [31]

"Kohti kumppanuutta": Tervaväylän Lohipadon yksikön jaksolaistointi

Tervaväylän koulun jaksolaistoinnin kehittäminen toteutettiin vuosina 2013–2014 perheiden, kuntoutustyöryhmän ja jaksolaistoinnassa mukana olevien muiden Tervaväylän työntekijöiden toimesta [32]. Kehittämistoiminta sai alkunsa organisaation tarpeesta saada jaksolla tehtävän kuntoutuksen suunnittelun lähtökohdaksi tarkoituksenmukaisempaa tietoa lapsen ja hänen perheensä arjesta sekä kehittää koulun toimintatapoja vastaamaan yksilöllisemmin jaksolaisen ja hänen perheensä tarpeita. Kehittämistyön tuloksena syntyi hyvän kuntoutuskäytännön mukainen perhelähtöinen Tervaväylän koulun jaksolaistoinnin käytäntö, joka perustuu uudelleen tiedonkeruuseen, tiedon hyödyntämiseen ja sen kautta syntyvään

asiakasymmärrykseen [33] [20] [28][34]. Uudessa käytännössä hyödynnetään ICF-viitekehystä [35]. Jaksolaistoiminnan lähtökohtana on kuntoutujan eli lapsen ja hänen perheensä arjen tarpeet, joihin vastataan lapsen ja hänen lähipiirinsä osallisuutta korostaen moniammatillisen työryhmän yhteistyöllä [20] [36]. Työskentelyssä lapsen perhe nähdään kumppanina, jonka kanssa toimitaan tasa-arvoisessa vuorovaikutussuhteessa. Tiedonkeruuta uudistettiin kehittämällä jaksolle tulevien lasten perheiltä esitiedon keräämiseen uusi esitietolomake. Prosessin aikana rakentui uudenlaista asiakasymmärrystä tuottava palaverikäytäntö. Lisäksi kehittämistyön tuloksena kuvataan työyhteisön uudenlainen kehittämisen kulttuuri [37].

Varhaisen tuen toimintamallin arviointi ja kehittämissuhteet Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirissä: "Varhainen tuki työssä jaksavan henkilöstön voimavaraksi"

Pohjois-Pohjanmaan Sairaanhoitopiirissä (PPSHP) vuosina 2011–2013 toteutetulla tutkimus- ja kehittämistoiminnalla arvioitiin varhaisen tuen toimintamalliin (VARTU) [38] liittyvää tietoisuutta sekä käyttökokemuksia. Samalla arvioitiin toimintamallin implementaation onnistumista [39]. Tutkimuksen vahva ote kiinnittyi varhaisen tuen toimintaan perustuvan kuntoutuskäytännön kehittämiseen. Tulosten perusteella voidaan todeta, että PPSHP:n VARTU-toimintamallia ei tunnettu, eikä käytetty vielä riittävän tehokkaasti työpaikalla toteutettavan työkyvyn hallinnan, seurannan ja varhaisen tuen periaatteiden mukaan. Esimiehen rooli oli keskeinen onnistuneissa prosesseissa. Tuloksia hyödynnettiin esimieskoulutuksessa, esimiesten ja työsuojeluyhdyshenkilöiden työpari- ja johtoryhmävalmennuksessa. Tuloksia hyödynnettiin myös Työolobarometri (TOB) 2013-kysymysten laadinnassa sekä varhaisen työkyvyntuen toimintamallin (VarTu) kehittämisessä, käyttöönottamisessa ja käyttöön liittyvissä koulutuksissa [40]. Prosessin interventiot tukivat VarTu-toimintamallin implementaatioprosessin käynnistymistä. Tutkimus- ja kehittämistyö toteutettiin yhteistyössä Oamkin, PPSHP:n sekä Lapin yliopiston kanssa.

Yhteenveto

Keskeistä ylempään ammattikorkeakoulututkinnon kehittämistöissä oli muutosprosessien suunnittelu ja johtaminen osallistavan kehittämisen periaatteiden mukaisesti [41]. Prosesseissa opiskelija toimi työelämän edustajan kanssa tasavertaisena kehittämiskumppanina, jolloin kehittämistoimintaan kuului molemminpuolisesti avointa yhdessä tekemistä, suunnittelua, toteuttamista ja arviointia [7].

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto on vakiinnuttanut asemansa koulutusjärjestelmässä, mutta ei niinkään työelämässä. Koulutuksen tuottaman osaamisen tunnettavuus on edelleenkin puutteellista. [7] Jokainen tutkinnon suorittanut tuo omalla työllään koulutuksessa samaansa osaamista näkyväksi toimissaan kuntoutuksen kehittäjänä omassa työyhteisössään. Jo koulutuksen aikana opimme yhdistämään ja jakamaan keskinäistä kuntoutusalan erityisosaamistamme sekä alueellisesti että valtakunnallisesti. Työelämälähtöinen koulutus antoi hyvät valmiudet elinikäiseen oppimiseen ja kipinän jatkuvaan oman ammattitaidon kehittämiseen. [6]

Lähteet

1. ^ab Salminen, A-L. & Rintanen, S. 2014. Monialainen kuntoutus. Kartoittava kirjallisuuskatsaus. Työpapereita 55. Kelan tutkimusosasto, Helsinki. Hakupäivä 24.10.2016. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/44880...>
2. ^ Valtioneuvosto. 2015. Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10. Hakupäivä 25.10.2016. http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82
3. ^ Sosiaali- ja terveysministeriö. 2016. Kuntoutuksen uudistamiskomitean asettamispäätös 1.9.2016. Hakupäivä 24.10.2016. <http://stm.fi/documents/1271139/3142883/Asettamisp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s+1.9.2016.pdf/235448d8-4cc7-447a-a475-3a7615b1a525>
4. ^ Sosiaali- ja terveysministeriö. 2016. Komitea pohtii kuntoutuksen uudistamista. Hakupäivä 24.10.2016. http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher...
5. ^ Kuntoutusportti. 2016. Kuntoutuksen uudistamiskomitea aloittanut toimikautensa. Hakupäivä 24.10.2016. <https://kuntoutusportti.fi...>
6. ^ab Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakoulusta 18.12.2014 1129/2014. Hakupäivä 24.10.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141129>

7. ^{^ abc}Jämsä, U. 2014. Kuntoutuksen muutosagentit. Tutkimus työelämälähtöisestä oppimisesta yleisessä ammattikorkeakoulutuksessa. Väitöskirja. Oulun yliopisto, Lääketieteellinen tiedekunta, Terveystieteiden laitos, Hoitotiede. Hakupäivä 4.11.2016.
<http://jultika.oulu.fi/Record/isbn978-952-62-0498-7>
8. [^]Carr, W. & Kemmis, S. 1986. Becoming critical. Education, knowledge and action research. London: Falmer.
9. [^]Whyte, W.F. 1991. Participatory action research. A Sage Ficus Edition. USA.
10. [^]Heikkinen, H.L.T. & Jyrkämä, J. 1999. Mitä on toimintatutkimus. Teoksessa H.L.T. Heikkinen, R. Huttunen & P. Moilanen (toim.) Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: PS-viestintä, 25–62.
11. [^]Heikkinen, H.L.T., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) 2007. Toiminnasta tietoon: toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Kansanvalistusseura. Vantaa.
12. [^]Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. p. Tampere: Vastapaino.
13. [^]Tacchi, J., Slater, D. & Hearn, G. 2003. Ethnographic action research. A user's hand-book developed to innovate and research ICT applications for poverty eradication. UNESCO, New Delhi. Hakupäivä 24.10.2016.
<http://eprints.qut.edu.au/4399/1/4399.pdf>
14. [^]Kemmis, S. 1994. Action research. Teoksessa T. Huston & S. Postlewaithe (eds.) International encyclopedia of education. Volume 1. Exeter: Elsevier.
15. [^]Nummenmaa, I. 2009. Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. Helsinki: Tammi.
16. [^]Lappalainen, P. 2012. Lasten kuntoutuksen toimintamallin kehittäminen Oulunkaaren alueella. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Kuntoutuksen koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Hakupäivä 4.11.2016.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2012061812841>
17. [^]TUKEVA-hanke. 2012. TUKEVA 2 (jatkohanke) 2010–2012. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tukeminen Pohjois-Suomessa. Väiliraportti 1.10.2011–31.3.2012. Hakupäivä 24.10.2016.
<http://oulu.ouka.fi/seutu/Tukeva2...>
18. ^{^ ab}Krogstrup, H.K. 2004. Asiakaslähtöinen arviointi Bikva-malli. Finsoc arviointiraportteja 1. Stakes, Helsinki. Hakupäivä 4.11.2016.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201204193603>
19. [^]Veijola, A. 2004. Matkalla moniammatilliseen perhetyöhön – Lasten kuntoutuksen kehittäminen toimintatutkimuksen avulla. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Hoitotieteen- ja terveyshallinnon laitos, Kansanterveystieteen- ja yleislääketieteenlaitos. Hakupäivä 4.11.2016.
<http://jultika.oulu.fi/files/isbn9514274245.pdf>
20. ^{^ abc}Koivikko, M. & Sipari S. 2006. Lapsen ja nuoren hyvä kuntoutus. Vajaaliikkeisten kunto ry.
21. [^]WHO. 2007. International Classification of Functioning, Disability and Health Children & Youth Version. Hakupäivä 4.11.2016.
http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/43737/1/9789241547321_eng.pdf?ua=1
22. [^]Rodger, S. 2010. Occupation Centred Practice Children. A Practical Guide for Occupational Therapists. West-Sussex: Wiley-Blackwell.
23. [^]Launiainen, H. & Sipari, S. 2011. Lapsen hyvä kuntoutus käytännössä. Lapsen ja nuoren hyvän kuntoutuksen toteutuminen palveluverkostossa -projekti 2007-2011. Hakupäivä 30.10.2016.
http://www.vlkunto.fi/julkaisut/Kuntoutus_1-190.pdf
24. ^{^ ab}Järvikoski, A. & Karjalainen, V. 2008. Kuntoutus monitieteisenä ja -alaisena prosessina. Teoksessa P. Rissanen, T. Kallanranta & A. Suikkanen (toim.) Kuntoutus. Helsinki: Duodecim, 80–93.
25. [^]Karjalainen, V. 2008. Verkostokehittäminen – Palveluparadigman muutosvoima. Teoksessa R. Seppänen-Järvelä & V. Karjalainen (toim.) Kehittämistyön risteyskiä. Stakes, Jyväskylä, 251–268.
26. [^]Kaseva, K. 2011. Asiakkaan asema, itsemäärääminen ja vaikutusmahdollisuudet sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisessä – Integroitu kirjallisuuskatsaus. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 16. Hakupäivä 4.11.2016.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3188-6>
27. [^]Kaakkuriniemi, E. & Leino, J. 2013. Yhteinen mieli, yhteinen kieli. Oulun kaupungin Kuntoutuspalveluiden toimintamallin kehittäminen. Oulun seudun ammattikorkeakoulu, Ylempi ammattikorkeakoulututkinto, Kuntoutuksen koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Hakupäivä 4.11.2016.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013082914824>
28. ^{^ ab}Paltamaa, J., Karhula, M., Suomela-Markkanen, T. & Autti-Rämö, I. 2011. (toim.) Hyvän kuntoutuskäytännön perusta. Käytännön ja tutkimustiedon analyysistä suosituksiin vaikeavammaisen kehittämishankkeessa. Teemajulkaisuja. Kansaneläkelaitos.
29. [^]Turku, R. 2007. Muutosta tukemassa. Valmentava elämäntapaohjaus. Helsinki. Edita Prima Oy.
30. [^]Sukula, S. & Vainiemi, K. GAS-menetelmä. Käsikirja, versio 4. Kansaneläkelaitos. Hakupäivä 30.10.2016.
<http://www.kela.fi/documents/10180/0/Gas+-k%C3%A4sikirja/07692e5a-c6d0-48f0-97a1-0737c4add7f8>

31. [△Koukkari, M. 2010. Tavoitteena kuntoutuminen. Kuntoutujien käsityksiä kokonaisvaltaisesta kuntoutuksesta ja kuntoutumisesta. Väitöskirja. Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Hakupäivä 4.11.2016.](#)
<http://lappi32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/61643...>
32. [△Kankaanpää, T. 2014. "Kohti kumppanuutta". Tervaväylän koulun Lohipadon yksikön jaksolaistointi. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Kuntoutuksen koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Hakupäivä 4.11.2016.](#)
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014060912310>
33. [△Arantola, H. 2006. Customer insight. Uusi väline liiketoiminnan kehittämiseen. Helsinki: WSOYPro.](#)
34. [△Virtanen, P., Suoheimo, M., Lamminmäki, S., Ahonen, P. & Suokas, M. 2011. Matkaopas asiakaslähtöisten sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämiseen. Tekesin katsaus 281. Helsinki. Hakupäivä 4.11.2016.](#)
<https://www.tekes.fi/globalassets/julkaisut/matkaopas.pdf>
35. [△Stakes. 2004. ICF. Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus. Ohjeita ja luokituksia 4. Hakupäivä 4.11.2016.](#)
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201303252595>
36. [△Jeglinsky, I. 2012. Perhekeskeinen kuntoutusmalli tuottaa parempia tuloksia ja säästää yhteiskunnan resursseja pitkällä aikavälillä. Lehdistö tiedote 24.10.2012. Arcada-ammattikorkeakoulu, Helsinki. Hakupäivä 4.11.2016.](#)
<https://www.arcada.fi/fi/news/1650>
37. [△Arnkil, R. 2006. Hyvien käytäntöjen levittäminen EU:n kehittämissstrategiana. Teoksessa R. Seppänen-Järvelä & V. Karjalainen \(toim.\) Kehittämistyön risteyskysä. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki, 55-74.](#)
38. [△Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä. Henkilöstöpalvelut/Työhyvinvointi. 2009. VarTu. Varhaisesta tunnistamisesta tehostettuun tukeen. Hakupäivä 30.10.2016.](#)
www.ppsph.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/npp/embeds/19201_Varhaisen_tuen_toimintamalli.pdf
39. [△Xiong, E. 2013. Varhaisen tuen toimintamallin arviointi ja kehittämiss ehdotukset Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirissä: "Varhainen tuki työssä jaksavan henkilöstön voimavaraksi". Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Kuntoutuksen koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Hakupäivä 4.11.2016.](#)
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016101715242>
40. [△Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä. Henkilöstöpalvelut/Työhyvinvointi. 2013. VarTu. Varhaisesta tunnistamisesta tehostettuun tukeen. Työkyvyn tuen toimintamalli Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirissä. Hakupäivä 24.10.2016.](#)
https://www.ppsph.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/npp/embeds...
41. [△Oulun ammattikorkeakoulu. Opinto-opas 2010-2011. Kuntoutuksen tutkinto-ohjelman opetussuunnitelma. Hakupäivä 24.10.2016.](#)
<https://www.oamk.fi/opinto-opas/ylemmat...>